

سیاست‌ها و شگردهای تبلیغی و هابیت در جهان

khezhkhezri@yahoo.com

کرسول خضولو / استادیار جامعه المصطفی العالمیه

sharaf@qabas.net

سیدحسین شرف‌الدین / دانشیار مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام

پذیرش: ۹۵/۱۱/۱۱

دریافت: ۹۵/۶/۱۹

چکیده

وهابیت را نه صرفاً یک منظومه فکری - اعتقادی یا یک فرقه مذهبی - تاریخی، بلکه بیشتر باید یک جریان سیاسی - امنیتی و ابزاری ایدئولوژیک برای پیشبرد اهداف استعمار تلقی کرد. این نوشتار درصدد است تا بخشی از دخل و تصرف‌های فرقه مذکور در میراث مکتوب اسلامی و اقدامات تخریبی آن با بهره‌گیری از فناوری‌های رسانه‌ای نوین را واکاوی و تحلیل کند. عموم مسلمانان وظیفه دارند تا علاوه بر حفظ سنت و تفسیر و تبلیغ درست و دقیق آن، در خصوص تحریف‌ها، سوء برداشت‌ها و انحرافات فکری نیز اعمال حساسیت کنند و واکنش‌های مناسب نشان دهند. نوع تحقیق، توصیفی و تحلیلی است و برخی اقدامات مکتب اموی و هابی را بررسی می‌کند. سیاست‌های تبلیغی - تخریبی و هابیت به عنوان بزرگ‌ترین تهدید برای جهان اسلام و بلکه کل جهان، تاکتیک‌ها و شگردهای آنها در فضای حقیقی و مجازی در جهت مخدوش ساختن منابع اصیل تاریخی - حدیثی اسلام، اشاعه تلقی‌ها و تفسیرهای جهت‌گیرانه و فرقه‌ای به عنوان اندیشه مورد وفاق علمای اسلام، تشدید و تعمیق منازعات فرقه‌ای، مشوه نمایاندن تصویر مذهبی و تاریخی شیعه در افکار عمومی مسلمانان و جهان، مقابله با روند رو به رشد انقلاب اسلامی، و به انحراف کشاندن جریان بیداری اسلامی محورهای اساسی این مطالعه هستند. ارائه راهکارهای عملی برای مقابله با اقدامات گوناگون این جریان انحرافی بخش دیگری از دستاوردهای این مطالعه است.

کلیدواژه‌ها: وهابیت، راهبرد، سیاست تبلیغی، تاکتیک، متون دینی، میراث تاریخی، رسانه.

مقدمه

(۱۹۷۳) در بروکسل مرکز اتحادیه اروپا، «جماعة التبلیغ» لندن (۱۹۸۴) (رضوان طلب، ۱۳۸۵، ص ۳۴) و تربیت و آموزش امامان جماعت مساجد بیشتر کشورهای سنی مذهب و غربی تنها بخشی از اقدامات و امکانات تبلیغی این فرقه در جهان امروز است (اخوان، ۱۳۹۲).

قریب به اتفاق امامان مساجد اروپا، که از کشورهای مصر، مراکش، هند، و پاکستان هستند، تحت نفوذ و جیره‌خوار وهابیت هستند. مجل‌ترین مساجد و مراکز آموزشی در اروپا متعلق به سعودی‌هاست (اخوان، ۱۳۹۲). وهابیان حتی در زندان‌های غربی با هدف تبلیغ و عضوگیری‌های تروریستی (هرسیچ، ۱۳۹۲، ص ۲۲۵) نفوذ دارند. چنین افراد از دهه گذشته تا حال، برای کشورهای غربی مشکلاتی را موجب شده و اکنون نیز تحت عنوان «داعش» در سوریه، عراق، یمن و دیگر جاها به جنگ مشغول‌اند (ویکی لیکس، ۱۳۹۴).

عراق نیست اگر ادعا شود پشت هر رویدادی که در دنیای اسلام اتفاق می‌افتد، عربستان و فرقه وهابیت حضور مستقیم و غیرمستقیم دارد. این فرقه با کمک همه‌جانبه عربستان، تمام‌قد مجری سیاست‌های شیطانی غرب در جهان اسلام است (محمدی، ۱۳۸۱) و حداکثر استفاده را از موقعیت‌های خود می‌کند؛ از جمله: مراسم حج، موقعیت کلیدداری و تولی حرمین شریفین، رسانه‌ها و فناوری‌های ارتباطی نوین، امکانات انتشاراتی و تبلیغی، نفوذ در حوزه‌های علمیه و قدرت خرید علمای دنیاگرا (Larry Poston, 1992) و در اختیار داشتن هزاران مسجد، مدرسه، دانشگاه، مؤسسه، و مراکز فرهنگی با هدف تسلط ایدئولوژیک و تبلیغ مرام خود در تمام نقاط جهان (جهود خادم الحرمین الشریفین، ۱۴۲۳ق، ص ۱۰۰). در این برهه حساس، روحانیت شیعی وظیفه دارد ضمن تبلیغ و ترویج

«وهابیت» تمام فعالیت‌های مذهبی، فرهنگی و تبلیغی خود را از طریق سازمان «رابطة العالم الاسلامیه»، تأسیس شده در سال ۱۳۴۲ به انجام می‌رساند (رابطة العالم الاسلامی، ۱۹۸۷، ص ۱۴) و در بیشتر سازمان‌های بزرگ بین‌المللی، نظیر سازمان ملل متحد به عنوان عضو ناظر، یونسکو، صندوق جهانی کودک (یونیسف)، سازمان کنفرانس اسلامی و در بیشتر شوراهای محلی و منطقه‌ای مسلمانان در کشورهای گوناگون، نفوذ جدی دارد (پایگاه اطلاع‌رسانی رابطة العالم الاسلامی؛ کورتین وینزر، ۱۳۹۲؛ اسکندری، ۱۳۹۲) و مبلغان موردنیاز خود را عمدتاً از دانشگاه‌های خود، «ام‌القری»، «المدینه»، و ده‌ها مرکز علمی دیگر در عربستان و در ده‌ها کشور جهان تأمین می‌کند (جعفری، ۱۳۸۳). این مبلغان از سوی دولت‌های محلی به رسمیت شناخته شده و از تمام امتیازات و مصونیت‌های دیپلماتیک برخوردارند.

میزان سرمایه‌گذاری مالی برای ترویج وهابیت رقمی افسانه‌ای است (مسلم، ۱۴۲۳ق، ص ۱۴۸). در کنفرانس جهانی، که برای بررسی تلاش‌های عربستان در ترویج اسلام در ۱۴۳۲ق برگزار شد، گفته شد که در طول سه دهه اخیر، عربستان ۳۷۵ میلیارد ریال سعودی برابر با ۱۰۰ میلیارد دلار به ۹۵ کشور در حال توسعه کمک کرده است. این پول برابر چهار درصد سود ناخالص ملی این کشور است (اسکندری، ۱۳۹۲).

تأسیس کرسی‌های اسلام‌شناسی در معتبرترین دانشگاه‌های جهان، مانند دانشگاه «هاروارد» و «کالیفرنیا» و «لندن» و «مسکو» به عنوان قرائت اصیل از اسلام، از جمله آنهاست (المللکه العربیة السعودیة، ۱۴۳۲ق). «بنیاد جهان عرب» در پاریس (اخوان، ۱۳۹۲) و تأسیس صدها مرکز تبلیغی در جهان، نظیر «جماعة التبلیغ» (ASBL)

عربستان انعکاس یافت (زندگی آیت‌الله بروجردی، ص ۳۷۷، به نقل از: آیت‌الله واعظزاده خراسانی). موضوع «تقریب» تا آنجا برای آیت‌الله بروجردی مهم بود که وقتی در بیمارستان به هوش آمد، قبل از آنکه توجهی به حال خود بکند، موضوع «تقریب و وحدت اسلامی» را طرح کرد و فرمود: من آرزوها در این زمینه داشتم (ر.ک: مطهری، ۱۳۴۰). امام خمینی رحمته‌الله علیه و مقام معظم رهبری در جهت گسترش و تقویت اندیشه «تقریب» به عنوان یک ارزش دینی و اسلامی در میان مسلمانان، تلاش‌هایی درخور مبذول داشتند. در مقابل، فرقه وهابیت هیچ بهایی به اندیشه «تقریب اسلامی» نداده، هرگونه تلاش در جهت تقریب با شیعه را باطل و مردود می‌داند (هرسیج، ۱۳۹۲، ص ۱۸۷). از دید ایشان، همان‌گونه که بین اهل سنت با یهود، نصارا و بت پرستان اتحادی ممکن نیست، بین شیعه و اهل سنت نیز عملاً تقریبی امکان تحقق ندارد (بن‌باز، ۱۴۲۸ق، ج ۵، ص ۱۵۶). این فرقه همه مذاهب اسلامی را کافر می‌داند (الکثیری، ۱۳۸۷، ص ۵۱۳).

۲. امحای عقاید مشترک بین مذاهب اسلامی

بروز تدریجی شکاف و اختلاف در جامعه اسلامی از زمان حاکمیت بنی‌امیه و با قضیه سب علنی حضرت علی علیه‌السلام آغاز گردید (عسکری، ۱۴۱۲ق، ج ۱، ص ۴۰۸-۳۴۵؛ طبسی، ۱۳۸۹، ص ۵۲-۵۳؛ حیدری، ۱۳۹۱). بعدها کسانی همچون ابن‌تیمیه به این جریان انحرافی دامن زدند و آن را بازخوانی کردند (رضوانی، ۱۳۸۴، ص ۱۸-۶۶). امروز نیز وهابیت وارث این جریان است. همه مسلمانان در مسائلی نظیر جواز توسل به خداوند (اعراف: ۸۰) (ترمذی، ۱۳۸۱ق، ج ۵، ص ۵۱۵، ح ۳۴۷۵)، توسل به پیامبر اکرم صلی‌الله علیه و آله و سلم و تبرک جستن از آثار وجودی ایشان (یوسف: ۹۳؛ بقره: ۲۴۸) اتفاق نظر دارند.

اسلام اصیل، در جهت نفی و نقد قرائت‌های افراطی و تفریطی و تفسیرهای انحرافی و فرقه‌گرایانه از تعالیم اسلام، همه مساعی خود را در مقیاس جهانی و با بهره‌گیری از امکانات تبلیغی نوظهور به کار بندد.

سیاست‌های تبلیغی وهابیت

۱. ایجاد تفرقه مذهبی در میان مسلمانان

حضرات معصوم علیهم‌السلام و علمای آگاه اسلام برای ایجاد، استمرار و تقویت وحدت امت اسلامی فداکاری‌های زیادی کرده‌اند. امام صادق علیه‌السلام از پیروان خود می‌خواهند تا با دیگر مسلمانان بجوشند (کلینی، ۱۴۰۵ق، ج ۲، ص ۶۳۶؛ ج ۴، ص ۴۴۸؛ حرعاملی، ۱۴۰۳ق، ج ۸، ص ۳۹۸). نیز فرمودند که نمازگزاردن با آنها در صف اول، همانند شمشیرزدن در راه خداست (حرعاملی، ۱۴۰۳ق، ج ۵، ص ۳۸۱-۳۸۲). قاطبه علمای اهل سنت نیز احترام به مقدسات مخالفان مذهبی را به عنوان یک اصل دینی پذیرفته‌اند (قرطبی، ۱۴۲۷ق، ج ۷، ص ۶۱). در قرن اخیر نیز برخی از علمای روشن‌بین اسلام، همچون سیدجمال‌الدین اسدآبادی، آیت‌الله سیدحسین بروجردی، شیخ شلتوت، شیخ سلیم (پایگاه اطلاع‌رسانی وهابیت، ۱۳۹۲) به تحکیم مبانی وحدت اقدام کرده‌اند. ارسال حدیث مفصلی از امام صادق علیه‌السلام شامل چهارصد حکم مربوط به مناسک حج به ملک سعود پادشاه وقت عربستان (در پی ارسال و هدیه یک جلد قرآن و پرده کعبه از سوی ملک سعود به آیت‌الله بروجردی) از گام‌های عملی آیت‌الله بروجردی در جهت وحدت جهان اسلام بود. این اقدام مورد استقبال محافل علمی و شخصیت‌های مذهبی جهان اسلام قرار گرفت و در نشریه رساله الاسلام وابسته به «دارالتقریب بین المذاهب الاسلامیه» و در برخی روزنامه‌ها و مجلات کشور

(سبحانی، ۱۴۲۰ق، ج ۱، ص ۳۳۸). در مکه نیز مراقد عبدالمطلب، ابوطالب، خدیجه ام‌المؤمنین، مولد نبی اکرم و مولد حضرت زهرا علیها السلام دخت حضرت رسول صلی الله علیه و آله و در شهر جده، قبه حوا، و در سایر مناطق جزیره العرب نیز اماکن تاریخی متعدد دیگری را یکی پس از دیگری ویران کردند (سبحانی، ۱۴۱۴ق، ج ۴، ص ۳۹۵).

از مسلمات تاریخی است که همه حاکمان سرزمین حجاز، که تا قبل از وهابیت در این منطقه به قدرت رسیدند - به استثنای یزید - حفظ و گاه ترمیم این قبیل آثار قدسی تاریخی را بر خود واجب می‌دانستند. کجایند مسلمانانی که وقتی تار مویی منسوب به رسول خدا صلی الله علیه و آله در یکی از مساجد هند گم شد، انقلاب به پا کردند و دولت غیرمسلمان را وادار به یافتن موی گم‌شده و برگرداندن آن به جای خود کردند؟ اما در مقابل این قبیل جنایات دم نمی‌زنند. سلفی‌ها خود به هنگام تخریب قبور ائمه اطهار علیهم السلام در قبرستان بقیع (۱۳۴۴ق)، به صراحت اعلام کردند که هدم این قبور، مقدمه محو و تخریب سایر آثار قدسی است (سبحانی، ۱۴۲۰ق، ج ۱، ص ۳۳۸). وهابیت همچنین کتابخانه بزرگ «المکتبه العربیه» با بیش از ۶۰ هزار عنوان کتاب گران‌قدر و بیش از ۴۰ هزار نسخه خطی منحصر به فرد از جمله آثار خطی منسوب به حضرت علی علیه السلام، ابوبکر، عمر، خالد بن ولید، طارق بن زیاد و نسخه قرآن مجید به خط عبداللّه بن مسعود را آتش زدند و به خاکستر تبدیل کردند (رضوانی، ۱۳۸۴، ص ۱۹۰). این سیاست را اینک گروه تکفیری «داعش» در سوریه، عراق، یمن و افغانستان اجرا می‌کند.

۴. فتوا به کفر همه مذاهب اسلامی

از دید وهابیت، همه فرق اسلامی، به‌ویژه شیعه، کافرند؛ با اینکه عموم مسلمانان بر این باورند که اگر کسی به سمت

مسلمانان صدر اسلام هنگام وضوی پیامبر صلی الله علیه و آله برای تبرک جستن از آب وضوی ایشان، از یکدیگر سبقت می‌جستند (بخاری، ۱۴۰۷ق، ج ۱، ص ۵۵؛ ر.ک: رضوانی، ۱۳۸۴، ص ۴۱۰؛ امینی، ۱۳۸۷ق، ج ۵، ص ۱۱۴؛ ابن حنبل، بی‌تا، ج ۴، ص ۳۲۹؛ بیاتی، ۱۴۲۶ق، ص ۲۲). اصحاب پیامبر تارهای موی جداشده از سر آن حضرت را با اهتمام جدی جمع‌آوری و حفظ می‌کردند (مسلم، ۱۳۷۷ق، ج ۱۵، ص ۸۳؛ ابن حنبل، بی‌تا، ج ۳، ص ۵۹۱). در موضوع شفاعت (نساء: ۶۴؛ یوسف: ۹۷-۹۸) (سبحانی، ۱۴۱۴ق، ج ۴، ص ۲۸۳)، زیارت قبور (همان، ص ۵۰۳)، بنای قبور و مانند آن نیز تا آنجا که اسناد مکتوب نشان می‌دهد، اختلافی در میان مسلمانان نبوده است. حاکم نیشابوری شافعی به امام رضا علیه السلام متوسل شد و حاجت روا گردید (طیبی، ۱۳۹۲، ص ۴۶۴). توسل شافعی به اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله معروف است: «آل النبی ذریعتی / هم الیه وسیلتی / ارجو بهم اعطوا غدا / بیدی الیمنی صحیفتی» (سبحانی، ۱۴۱۴ق، ج ۴، ص ۲۵۴). همه این معتقدات مشترک اینک مورد مناقشه جدی و انکار وهابیت قرار گرفته است.

۳. از بین بردن میراث فرهنگی - تمدنی اسلام

وهابیت با ابزار آل سعود به بهانه توسعه حرمین شریفین و توجیه اقتدا به سلف خویش، بسیاری از آثار تاریخی مذهبی ارزشمند اسلامی را از بین برده‌اند. کوچه بنی‌هاشم، خانه امام صادق علیه السلام، قبر آمنه مادر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، زیارتگاه نفس زکیه، مسجد و مزار حمزه سیدالشهداء علیه السلام و خانه ابویوب انصاری میزبان پیامبر صلی الله علیه و آله از جمله آثاری هستند که توسط این فرقه به‌طور کلی محو شده‌اند. در مقابل، از آثار مربوط به کعب بن الاشرف یهودی، رأس الیهود محافظت می‌کنند

(طبسی، ۱۳۹۲، ص ۲۶۰)، درحالی‌که یکی از موارد مصرف آن، کمک به نیازمندان کافر است. از دید ایشان، هر مسلمانی اگر قبل از قبول وهابیت حج بجا آورده باشد، باید آن را اعاده کند (طبسی، ۱۳۹۲، ص ۳۷۱). اکنون نیز در برخی از کشورهای اسلامی، همچون اندونزی و مالزی، عوامل وهابی به صراحت، به کفر شیعه فتوا می‌دهند (مقام معظم رهبری، ۹۳/۲/۲۱).

۵. محوریت زدایی از قرآن کریم

از جمله اصول مشترک میان همه مذاهب اسلامی، در همه ادوار تاریخی، اعتقاد به قرآن کریم، موقعیت کانونی و حرمت و قداست آن به عنوان منبع و مرجع اصیل تفکر اسلامی است. در مقابل، وهابیت در پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و شبکه‌های ماهواره‌ای و آثار مکتوب خود، همواره از «تحریف» قرآن سخن به میان آورده، و با متهم ساختن شیعیان به تحریف قرآن، موضوع «تحریف» را همواره در اذهان مرور می‌کنند و این‌گونه دروغ‌پراکنی می‌کنند: «این از عقاید ثابت امامیه است که قرآن موجود بسیاری از آیاتش حذف شده و چیزهای دیگری بر آن افزوده شده است. قرآن موجود در بین مسلمانان، همان قرآن منزل بر پیغمبر نیست!» (الخیمه العربیه، ۱۳۹۰). حال باید از ایشان پرسید که آیا شما می‌توانید قرآنی غیر از قرآن موجود در میان همه مسلمین، در میان شیعیان پیدا کنید؟ علاوه بر آن، در میان اهل سنت نیز همواره جریان‌های قایل به تحریف قرآن وجود داشته است (انواری، ۱۳۸۴، ص ۹۳). وجود برخی روایات ضعیف در منابع روایی عامه (موسوی، ۱۴۲۶ق، ص ۷۰-۶۳) و خاصه، این بهانه را به وهابیت داده است. در هر حال، اعتقاد به تحریف قرآن در میان شیعه اثناعشری جایی ندارد و در مقابل، دلایل مصونیت قرآن از هر نوع

کعبه نماز بگزارد، مسلمان است و به صرف ارتکاب گناه، تکفیر نمی‌شود (سبحانی، ۱۳۸۰، ج ۳، ص ۳۶۳). شافعی از اعمال هرگونه خشونت علیه مخالفان مذهبی، حتی کفار و مشرکان، منع می‌کرد (زحیلی، ۱۳۶۲ق، ص ۱۰۶). سابقه فتوا دادن به کفر شیعه به محمد بن عبدالوهاب برمی‌گردد. وی در بیانی معروف می‌نویسد: «و من شک فی کفرهم فهو کافر»؛ کسی که در کفر شیعه تردید کند، کافر است (عبدالوهاب، ۱۴۱۸ق، ص ۴؛ زینی دحلان، بی‌تا، ج ۱۰، ص ۳۶۹). عبدالوهاب، همچنین فخررازی، عالم بزرگ سنی، را به خاطر عبارتی در یکی از آثارش، تکفیر کرده، می‌نویسد: «ان الرازی هذا الف کتاباً یحسن فیه عبادة الکواکب». وی همچنین در کتاب کشف الشبهات، بارها از مسلمانان با تعبیر «مشرک، کافر، بت‌پرست» و مانند آن یاد کرده است (عبدالوهاب، ۱۴۱۸ق، ص ۵۷؛ حسینی عاملی، ۱۴۱۵ق، ص ۱۴۷). جالب اینکه وهابیت حتی از ابن تیمیه، رهبر فکری خود نیز افراطی‌تر عمل می‌کند. ابن تیمیه با همه دشمنی و ضدیتی که با اهل بیت پیامبر ﷺ (حیدری، ۱۳۹۱، ص ۶۷ و ۶۵) و شیعیان (همان، ص ۷۳) دارد، هنگامی که با سؤال در خصوص برتری یهود و نصارا بر شیعیان مواجه می‌شود، در پاسخ می‌نویسد: کسانی که به شریعت پیامبر اسلام ﷺ ایمان آورده باشند، حتی اگر مانند خوارج، شیعه، مرجئه و قدریه، اهل بدعت باشند، از یهود و نصارا و منکران رسالت پیامبر گرامی اسلام ﷺ برترند (طبسی، ۱۳۹۲، ص ۳۷۷؛ ابن تیمیه، ۱۴۲۱ق، ج ۳۵، ص ۱۲۲). دشمنی ابن تیمیه نسبت به حضرت علی، حضرت زهرا، امام حسین ﷺ و شیعیان و محبتش به یزید کاملاً کینه‌توزانه است (ر.ک: حیدری، ۱۳۹۱؛ ابن تیمیه، ۱۴۱۶ق، ج ۵، ص ۴۶۵؛ ج ۴، ص ۲۴۸؛ ج ۷، ص ۵۶۷؛ ج ۲، ص ۳۵۸). از دید فقهی وهابیت، دادن زکات به فقرا شیعه حرام است

تحریف، در آثار معتبر ایشان، فراوان است.

قابل توجه است که روایات تحریف در *اصول کافی* و برخی کتب تفسیری از جمله *تفسیر نورالثقلین* وجود دارد. اگرچه تحریف منظور این روایات، «تحریف» به معنای مصطلح، یعنی «تحریف به زیادت و نقصان» نیست. قال الامام الخميني رحمته الله: «... اما الصحيح منها - روایات - فیرمی المسألة التأویل و التفسیر، و انّ التحریف انّما حصل فی ذلك لا فی لفظه و عباراته» (موسوی خمینی، بی تا، ج ۲، ص ۱۶۵). سیدنورالله تستری در کتاب *مصائب النواصب فی الامامیه و الکلام* می نویسد: «ما نسب الی الشیعة الامامیه من القول بوقوع التخییر فی القرآن لیس ممّا قال به جمهور الامامیه، انّما قال به شذمة قليلة منهم، لا الاعتدا بهم فیما بینهم» (بلاغی، ۱۴۲۰ق، ج ۱، ص ۲۵). اما وهابیان این روایات را به عنوان اعتقاد محوری شیعه دست مایه تبلیغات خود قرار داده اند. طبق برخی شواهد، اولین کسانی که قایل به تحریف قرآن شدند، خود از مخالفان اهل بیت علیهم السلام بودند (ر.ک: خوئی، ۱۴۰۱ق، ص ۱۹۵-۲۳۵ و ۲۵۹؛ معرفت، ۱۴۱۳ق) تردیدی نیست که دامن زدن وهابیت به موضوع «تحریف قرآن»، خواسته یا ناخواسته اعتبار و منزلت این کتاب آسمانی را در اذهان عمومی مخدوش ساخته، آن را در معرض تردید قرار می دهد. عجیب آنکه بغض نسبت به شیعه، ایشان را تا سرحد متزلزل ساختن مهم ترین مصدر و منبع وحیانی فکر و شریعت اسلامی سوق داده است.

۶. ایجاد عداوت مذهبی

ارتباط شناسان در تعاملات میان فردی، از «سازگاری» به عنوان حیاتی ترین مؤلفه حیات اجتماعی یاد می کنند که امکان «کارکردن افراد با یکدیگر» را ممکن می سازد (مایرز، ۱۳۸۳، ص ۱۶۳). طبیعی است که هرگاه دشمنی

در هر سطح ممکن، در میان افراد و ارتباطات انسانی رخنه کند، آن سازگاری و ائتلاف، که شرط لازم برای همفکری و همکاری در میان آحاد جامعه است، به مخاطره می افتد. تردیدی نیست که غالب متن های تولیدی وهابیان، اعم از گفتاری، نوشتاری و تصویری مستقیم و غیرمستقیم و تصریحاً و تلویحاً در جهت ایجاد، توسعه و تشدید اختلافات مذهبی و فرقه ای در جامعه اسلامی جهت گیری کرده و عمدتاً با هدف فعال سازی کانون های اختلاف و اشتعال کینه های فروخته تاریخی و تشدید عصبیت های قومی و فرقه ای عرضه می شوند. وهابیان با امکانات زیاد خود، بیشتر کتاب های تألیف شده در مقاطع گوناگون تاریخی با محوریت تعاملات فکری شیعه و سنی، به ویژه در دوره حاکمیت عثمانی ها و صفویه را (که به نمایندگی از دو مذهب رسمی شیعه و سنی، درگیری های سیاسی خود را شکل و رنگ مذهبی و فرقه ای دادند)، به صورت یک جانبه - یعنی انتشار متون تدوینی شیعه علیه اهل سنت - و در شمارگان وسیع چاپ کرده، افکار عمومی را علیه شیعه تحریک می کنند (پاک آئین، ۱۳۹۴).

۷. ایجاد انحصار مذهبی

انحصارگرایی ریشه کهن تاریخی مذهبی دارد. به بیان قرآن کریم، مسیحیت خود را حق محض و یهود را بر باطل می دانست. همچنین یهود خود را حق و دیگران، از جمله مسیحیت را باطل می پنداشت. قرآن هر دو تفکر را نقد کرده، آن را ناشی از نوعی آرزوآندیشی موهوم می داند (بقره: ۱۱۳). این موضوع در یهود، ریشه ای عمیق تر دارد (مغنیه، ۱۴۲۵ق، ص ۲۳۲). یهودیان امروز برای صهیونیسم رسالت الهی قایلند و هر نوع مذاکره برای صلح با فلسطینیان را نوعی خیانت به تورات قلمداد می کنند (ضابط، ۱۳۸۱، ص ۷۴-۷۵). سلفی ها نیز در سده

روزنامه‌ها و شبکه‌های تلویزیونی و ماهواره‌ای خود سعی در انحراف افکار عمومی از موضوع جنگ وحشیانه رژیم صهیونیستی داشتند و چنین القا می‌کردند که در فلسطین، ایران و شیعیانند که می‌جنگند. وهابیان با کمال وقاحت، همواره تأکید کرده‌اند که ما با شیعیان دشمن‌ایم، نه با اسرائیل (حسینی قزوینی، ۱۳۸۷، ص ۱۵۰).

۹. مقابله با انقلاب اسلامی

جنایات متعدد تاریخی وهابیان علیه شیعیان در مناطق گوناگون جهان اسلام، از خطوط تاریک و کریه حیات فرهنگی سیاسی آنها شمرده می‌شود (کثیری، ۱۳۸۷، ص ۶۰۹). با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در سال ۱۳۵۷ و شکل‌گیری نظام سیاسی مبتنی بر ولایت فقیه و به تبع آن، ایفای نقش در جهت آگاهی‌بخشی به ملت‌ها و مستضعفان جهان و ایجاد زمینه برای خیزش‌های رهایی‌بخش در منطقه، مجدداً غرب و عوامل منطقه‌ای آن با هدف نابودی انقلاب اسلامی و مهار نفوذ سریع آن در منطقه، برخی از جریان‌های سلفی متحجر و افراطی به نام «طالبان»، «القاعده»، «بوکو حرام» و «داعش» را به عنوان نمایندگان فکری اسلام کلاسیک به راه انداختند و موجی از خشونت و ترور را در جهان اسلام و عمدتاً علیه شیعیان افغانستان، پاکستان، عراق، سوریه و یمن سازمان‌دهی کردند و تاکنون هزاران انسان بی‌گناه را از دم تیغ عداوت خود گذرانده‌اند. وهابیت با محوریت کشور عربستان، تاکنون از هیچ کمکی به این جریان‌های دریغ نکرده است. از دید وهابیان، انقلاب اسلامی ایران یک «انقلاب مجوسی» است که قصد ویرانی و بدنام کردن اسلام را دارد. این گروه در جنگ تحمیلی نیز حمایت کامل و همه‌جانبه خود از صدام را تا آخر ادامه داد (همان، ص ۶۴۵) و از نفوذ شیعه در جهان سخت برآشفته است

اخیر، همواره در صدد انحصار اسلام در مذهب «وهابیت» بوده‌اند و برای آن اصالت تاریخی و مذهبی قایلند و همه مذاهب اسلامی را به «شُرک» متهم می‌کنند، و غیر از تفسیر تنگ‌نظرانه خود، همه تلقی‌ها و قرائت‌ها را باطل و ساختگی می‌خوانند. وهابیان به طور رسمی اعلام می‌کنند که چهار مذهب فقهی معروف اهل سنت، اسباب انحراف جامعه اسلامی بوده‌اند و باید با اعتقاد رایج اهل سنت به مذاهب اربعه مبارزه کرد. «مِمَّنْ يَتَعَصَّبُ لِوَاحِدٍ مُّعَيَّنٍ غَيْرِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - كَمَنْ يَتَعَصَّبُ لِمَالِكٍ أَوْ الشَّافِعِيِّ أَوْ أَحْمَدَ أَوْ أَبِي حَنِيْفَةَ وَيَزِي أَنَّ قَوْلَ هَذَا الْمُعَيَّنِ هُوَ الصَّوَابُ الَّذِي يَنْبَغِي اتِّبَاعُهُ دُونَ قَوْلِ الْإِمَامِ الَّذِي خَالَفَهُ. فَمَنْ فَعَلَ هَذَا كَانَ جَاهِلًا ضَالًّا، بَلْ قَدْ يَكُونُ كَافِرًا. فَإِنَّهُ مَتَى اعْتَقَدَ أَنَّهُ يَجِبُ عَلَى النَّاسِ اتِّبَاعُ وَاحِدٍ بَعِيْنِهِ مِنْ هَؤُلَاءِ الْأَئِمَّةِ دُونَ الْإِمَامِ الْآخِرِ فَإِنَّهُ يَجِبُ أَنْ يَسْتَتَابَ فَإِنَّ تَابَ وَإِلَّا قُتِلَ» (ابن تیمیه، ۱۴۱۶ق، ج ۲۲، ص ۱۵۰).

وهابیان همچنین شیعیان را در ردیف یهود و نصارا از زمره دشمنان دیرینه اسلام به‌شمار می‌آورند. سعود بن عبدالعزیز هنگام تصرف شهر مدینه آیه «اکمال دین» (مائده: ۳) را بر آیین وهابیت تطبیق داد (حسینی قزوینی، ۱۳۸۷، ص ۱۴۳).

۸. فراموشی قضیه فلسطین و سازش با یهود

بررسی‌ها نشان می‌دهد که رسانه‌های وهابی نسبت به قضایای فلسطین و لبنان، به‌ویژه «حزب‌الله» به عنوان رکن رکین مقاومت در سال‌های اخیر، رفتاری مبهم و جهت‌گیرانه به نفع رژیم صهیونیستی داشته‌اند و همواره از ضرورت سازش با این رژیم سخن می‌گویند. سلفی‌ها در جنگ ۳۳ روزه اسرائیل با حزب‌الله لبنان، کمک به حزب‌الله را حرام شمرده (بخشی، ۱۳۸۶، ص ۲)، تظاهرات علیه اسرائیل را هیاو خواندند (احمدی، ۱۳۸۸). در بحبوحه حملات دشمن، در پایگاه‌های اطلاع‌رسانی،

و پیام حقیقی اسلام از سوی دیگر، موجب شده است تا چهره‌ای زشت از این دین الهی در اذهان عمومی جهانیان شکل گیرد؛ تصویری که زدودن آن به این زودی ممکن نیست، اگر نگوییم محال است (همان، ص ۲۴۳).

نماد انسان مسلمان در رسانه‌های غربی، انسانی شمشیر به دست و سوار بر اسب است که با خشونت بی‌پایان به ارتکاب اعمال تروریستی، خون‌ریزی و نژادپرستی مشغول است! (سعید، ۱۳۷۹، ص ۴۸) یا نماد غربی است که کیسه‌ای پر از دلار بر دوش خود حمل می‌کند. اگر از دانشجویان آمریکایی درباره «مسلمان» پرسید پاسخ به نحو گریزناپذیری یکسان است: فردی تفنگ به دست، ریشو و عقب‌مانده که درصدد است دشمن را تا درک اسفل برای نابودی تعقیب کند. این برای این است که پیام اسلام درست جا نیفتاده است (مقام معظم رهبری، ۹۳/۳/۷).

وهابیان ساکن در بلاد غربی حق برقراری ارتباط و سلام دادن به اهل کتاب را ندارند (هرسیج، ۱۳۹۲، ص ۲۴۰). وجود احکام تزیینی و مشمئزکننده، نظیر بدعت بودن انتخابات، سخت‌گیری نسبت به زنان و فتاوی خلاف عقل (کثیری، ۱۳۸۷، ص ۵۱۱-۵۱۲) اسلام را منته کرده است. دولت‌های اروپایی نیز با استناد به این شواهد، امکان و فرصت یافته‌اند تا تصویر زشت و نفرت‌آوری از اسلام را از طریق مجاری ارتباطی به مردم خود عرضه کنند (هرسیج، ۱۳۹۲، ص ۲۴۳). به بیان محمدجواد مغنیه: «انّ الاسلام لو وقف عند فهم الوهابیه و تفکیرهم لما تقدم خطوة الى الامام، و لما كان للمسلمين هذا التاريخ الخطير الشهير الذي أرغم الاجانب و الاباعد على الاعتراف بأن رسالة محمد بن عبد الله هي أم الحضارة الحديثه» (مغنیه، ۱۹۸۳ق)؛ اگر اسلام در حد فهم و درک وهابیت باقی می‌ماند پیشرفتی برای آن حاصل نمی‌شد و

(احمدی، ۱۳۸۸). وهابیان با هدف سازمان‌دهی فعالیت‌های ضدشیعی خود، سازمان ویژه‌ای تحت عنوان «دائرة المكافحه التبشير الشيعي» برای مقابله با نفوذ شیعه تأسیس کرده‌اند (هرسیج، ۱۳۹۲، ص ۶۳). سیاست‌مداران سعودی از مفتیان درباری خود، صدور فتوای جهاد علیه شیعیان را خواستار شدند. شیخ عبدالرحمان براک یکی از مفتیان وهابی سعودی، در پاسخ به این سؤال که «هل يمكن هناك جهاد بين فئتين من المسلمين (السنة و الشيعة)؟» می‌نویسد: اگر اهل سنت دولت مقتدری داشته باشند و شیعه نیز بدعت‌ها، برنامه‌ها و عقاید شرک‌آمیز خود را ادامه دهد، بر اهل سنت واجب است که علیه شیعیان اعلام جهاد کرده، آنان را به قتل برسانند (پایگاه اطلاع‌رسانی المنجد، ۱۳۹۲، سؤال ۱۰۲۷۲؛ طبسی، ۱۳۹۲، ص ۳۷۵-۳۷۶). در سال ۱۳۶۶ نیز در موسم حج، وهابیان با شعار «اقتلوا المجوس» و «اقتلوا المشركين» دست به کشتار بی‌رحمانه حجاج ایرانی در خیابان‌های مکه زدند (حسینی قزوینی، ۱۳۸۷، ص ۱۱۳).

۱۰. کره نمایاندن چهره اسلام

امروزه تصویری که از اسلام در جهان، به‌ویژه جهان غرب در فضاهای مجازی و حقیقی و وسایل ارتباط جمعی ارائه می‌شود، تصویری خشن، خطرناک و مشمئزکننده است. این تصویر محصول عملکرد گروه‌های تکفیری و در رأس آنها وهابیت است؛ گویی اسلام چیزی جز اعتقاد، رفتار و عملکرد گروه‌های تکفیری نیست (سعید، ۱۳۷۹، ص ۱۹). عملکرد گروه‌ها، سازمان‌های اسلامی تندرو (جمعی از اندیشمندان، ۱۳۸۵، ج ۲، ص ۲۵۰) و اقدامات تروریستی و خشونت‌آمیز وهابیان در برخی کشورها، به‌ویژه کشورهای غربی (هرسیج، ۱۳۹۲، ص ۲۴۷)، از یک‌سو، و بی‌اطلاعی بخش اعظم مردم این جوامع از روح

تردید نیست که فناوری‌های رسانه‌ای و نیز تاکتیک‌ها و شگردهای کاربری آنها به صورتی روزمره و بی‌وقفه در حال تغییرند. سرعت این تحولات به حدی است که معمولاً مخاطبان در همراهی با آنها با مشکلات گوناگون مواجهند. پیام‌های رسانه‌ای همانند چکش‌هایی که پیای بر صفحه آهن گذاشته فرود می‌آیند، ذهنیت و افکار مخاطبان خود را آماج شوک‌های اطلاعاتی و بمباران پیام‌های مختلف و متنوع قرار می‌دهند. انسان موجودی فعال و در عین حال، منفعل، تأثیرگذار و نیز تأثیرپذیر است. روشن است هنگامی که فضا آکنده از پیام‌های انحرافی باشد، انسان نیز به طور طبیعی از آنها تأثیر پذیرفته، آنها را درونی می‌کند و به تدریج، به بخشی از فرهنگ عمومی جامعه تبدیل می‌شوند (مک‌کوایل، ۱۳۸۵، ص ۳۶۰). وهابیان عصر حاضر به‌ویژه در سه دهه اخیر، بر خلاف اسلاف خود، که هرگونه نوع‌آوری را بدعت می‌شمردند، برای نمونه سیم‌های تلگراف را قطع می‌کردند و ادعای حرکت زمین به دور خورشید را باطل و ناقل آن را کافر می‌دانستند (کثیری، ۱۳۸۷، ص ۵۱۳، ۵۱۴ و ۵۰۲)، در سازمان‌های بزرگ رسانه‌ای و شبکه‌های ماهواره‌ای و اینترنتی جهان، قدرتمندانه نفوذ کرده، سعی دارند تا حد امکان از آنها در نشر مرام خود بهره‌گیری کنند. طبق گزارش‌ها، از ۱۸۰۰ شبکه ماهواره‌ای فعال در منطقه، ۳۰۰ شبکه آن متعلق به وهابیت است. وهابیت همچنین در فضای اینترنت، با راه‌اندازی هزاران پایگاه اطلاع‌رسانی ضدشیعی با نام‌ها و عناوین گوناگون، به فعالیت‌های رسانه‌ای مخرب خود ادامه می‌دهد. شبکه «یک» تلویزیون عربستان از طریق صفحه سفارت عربستان در واشنگتن به اینترنت اتصال یافته و در سراسر جهان قابل دریافت است (مطلبی، ۱۳۸۳). فعالیت‌های وهابیت در عرصه رسانه، بسیار گسترده، متنوع و روزافزون است

مسلمانان از تاریخ پرافتخار موجود و اعتراف بیگانگان، به اینکه رسالت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ما در تمدن جدید شمرده می‌شود، برخوردار نمی‌شدند.

۱۱. سوق دادن مسلمانان به سطحی‌نگری،

علم‌گریزی و نادیده انگاشتن ابعاد اجتماعی اسلام

بزرگ‌ترین مشکل وهابیت قشری‌گری، جمود، تعصب، عقل‌گریزی، و تلقی ایستا و متحجرانه از اسلام است که با عقلانیت، جامعیت، جاودانگی، پویایی، عمق پیام، عطف توجه به نیازهای ثابت و متغیر و ابعاد فردی و اجتماعی انسان، نوع‌گرایی، کمال‌خواهی، انعطاف، و اجتهادپذیری اسلام فاصله زیاد دارد. وهابیت منبع اخذ دین خود را آراء ابن‌تیمیه قرار داده است که عقل و عقلانیت هیچ جایگاهی در آن ندارد (هرسیج، ۱۳۹۲، ص ۱۹۰). ایشان شباهت‌های زیادی به خوارج دارند (کثیری، ۱۳۸۷، ص ۳۳۹-۳۴۹) و احیای سنت را در پوشیدن دشداشه کوتاه، تراشیدن سر و بلند کردن ریش خلاصه می‌کنند (همان، ص ۵۰۶). پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از آنها به «سیماهم التحلیق» تعبیر فرموده‌اند؛ ویژگی‌ای که در طول تاریخ هیچ‌یک از فرق اسلامی واجد آن نبوده‌اند (حسینی قزوینی، ۱۳۸۷، ص ۸۴).

تاکتیک‌ها و شگردهای وهابیت در فضای حقیقی و مجازی

رسانه‌ها دیگر، نه فقط یک نهاد فرهنگی صرف، که خود تشکیل‌دهنده شبکه فرهنگ هستند (مک‌کوایل، ۱۳۸۵، ص ۳۶۰). جنگ نرم و جنگ بین‌المللی و رسانه‌ای، جنگی است که در شرایط امن و صلح، با محوریت رسانه‌ها در جریان است (فرهنگی، ۱۳۸۴، ص ۲۳). رسانه‌ها گاه با هدف دفاع از منافع که توسط سازمان‌های رسانه‌ای رقیب تهدید می‌گردد به کار گرفته می‌شوند.

هرسیج، ۱۳۹۲، ص ۹۸). وهابیان متون مکتوب دینی را نیز ابتدا دست‌کاری کرده، سپس با تبدیل آنها به متون دیجیتال، به تدریج وارد فضای مجازی می‌کنند.

الف. دست‌کاری و مبالغه

موضوع وضع و جعل حدیث و دست‌کاری اخبار، به زمان رسول خدا ﷺ برمی‌گردد (مصری، بی‌تا، ص ۲۱۱)؛ موضوعی که پیامبر اکرم ﷺ خود از آن خبر داده بودند (کثیری، ۱۳۸۷، ص ۵۹۶). این طرح انحرافی و خسارت‌بار ابتدا با مشارکت هدفمند بنی‌امیه کلید خورد (حیدری، ۱۳۹۱، ص ۵۴؛ ابوریه، ۱۳۸۶ق، ص ۶۵). طبق تاریخ، بنی‌امیه با جعل صدها روایت (طبری، ۱۳۸۹، ص ۱۲۴)، سعی در کاستن از اعتبار و عظمت اهل‌بیت پیامبر ﷺ در افکار عمومی داشتند. امروزه وهابیت موضوع تغییر و دست‌کاری اسناد تاریخی را به نام «اصلاح»، «تلخیص» و «حذف زوائد»، که کاری بسیار فنی و پیچیده است، به صورتی بسیار ناشیانه و صد البته مغرضانه انجام می‌دهد و در فضای حقیقی و مجازی به اشکال گوناگون انعکاس می‌دهد. مهم‌ترین اشکال اجرایی این سیاست عبارتند از:

۱. **مناقشه در سند:** بیشتر علمای مشهور به جرح و تعدیل در روایات دینی در جهان اهل‌سنت، از حنابله هستند. آنها معمولاً هر حدیثی را که با افکار کلامی و فقهی‌شان سازگار نباشد، موهوم خوانده، به اسم «جعلیات» کنار می‌گذارند. با چنین منطقی، سرنوشت روایات معتبر از نظر سایر مذاهب اسلامی، معلوم است (کثیری، ۱۳۸۷، ص ۴۷۴).

۲. **تحریف و تغییر نصوص و اقوال:** از جمله اقدامات ناپسند و خیانت‌بار علمای وهابی، دست‌کاری نصوص روایی و تغییر و تحریف اقوالی است که قرن‌ها در کتب قدما مضبوط بوده، ولی در نسخ اخیر، دستخوش تغییر

شده است. وهابیت با استناد به منطقی «هدف وسیله را توجیه می‌کند»، خود را شرعاً مجاز به این کار می‌داند (کثیری، ۱۳۸۷، ص ۴۷۶ و ۴۷۷). برای مثال، بخش‌هایی از حدیث پیامبر ﷺ درباره اهل‌بیت گرامی‌اش، که در مجامع روایی مهم اهل‌سنت، مثل صحیح بخاری، مسلم، سنن ابی‌داود، سنن ابن‌ماجه، سنن نسایی و کتاب‌های قدیمی دیگر موجود بود، حذف شده است. حذف عنوان «المرتضی» و «امیرالمؤمنین» از نام حضرت علی عليه السلام؛ حذف برخی سرفصل‌ها همچون «فصل فی مؤاخا؛ النبى ﷺ بین المهاجرین و الانصار» از برخی منابع سیره؛ و حذف بحث «الاستغاثه» از کتاب مغنی ابن‌قدامة حنبلی از این نمونه هاست (کثیری، ۱۳۸۷، ص ۴۷۸). گاه واژه‌ای کلیدی از یک حدیث حذف و به جای آن واژه‌ای مبهم به کار رفته است. برای مثال، در تاریخ طبری و ابن‌کثیر در تفسیر «وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ» (شعراء: ۲۱۴)، قول رسول خدا ﷺ «و وصی و خلیفتی فیکم»، که در وصف حضرت علی عليه السلام به کار رفته، حذف شده و به جای آن، واژه «و کذا و کذا» آمده است (عسکری، ۱۳۸۲ق، ج ۱، ص ۴۰۴). اصل واقعه منع قلم و کاغذ، به عنوان عملکرد شرم‌آور خلیفه دوم، با اینکه در صحیح بخاری (بخاری، ۱۴۰۷ق، ج ۱، باب اماره؛ ج ۸، باب عیادت المریض و جواز الوفاء من کتاب الجهاد و اخراج اليهود من جزيرة العرب) و نیز در صحیح مسلم (عسکری، ۱۴۱۲ق، ج ۱، ص ۱۴۸) ذکر شده است، اما وهابیان هیچ‌گاه اصل این ماجرا را به شکل صحیحش نقل نمی‌کنند. آنها در مقابل حدیث صحیح «ان الحسن و الحسین سیدا شباب اهل‌الجنه» (ابن‌حنبل، بی‌تا، ج ۳، ص ۲)، حدیث جعلی «ابوبکر و عمر سیدا کحول اهل‌الجنه» (ابن‌عساکر، ۱۳۴۷ق، ج ۳۰، ص ۱۶۵)، و در مقابل روایت پیامبر اکرم ﷺ درباره حضرت علی عليه السلام که فرمودند: «انّه

المكذوبة و المختلقة صلب العقائد الاسلاميه، و لاضرير اذن أن يعيد التاريخ نفسه. فلولا مثل هكذا عمل، لما اصبح عيسى بن مريم الهاً يعبد في الارض بدل الله عزوجل. و ها هي الملايين اليوم تعتنق المسيحية او الصليبية و تتدين بدين لا علاقة له بنبي الله عيسى ﷺ بالمره» (كثيري، ۱۳۸۷، ص ۴۸۴)؛ روایات دروغین و مشوش اساس اعتقادات اسلامی را شکل می‌دهد و بدین وسیله، ممکن است تاریخ خود را تکرار کند. به راستی، اگر به حذف روایات دروغین در منابع اقدام می‌شد، حضرت مسیح به عنوان خدا و به جای خداوند پرستش نمی‌شد و امروز ما با میلیون‌ها مسیحی صلیب به گردن آویخته که دینشان هیچ نسبتی با حضرت مسیح ندارد، مواجه نبودیم.

ب. تاکتیک «تنهاسازی»

تنها قلمداد نمودن مخالف نیز از جمله تاکتیک‌های تبلیغاتی است که وهابیان برای بیگانه نشان دادن تفکر شیعی در جغرافیای فکری مذاهب اسلامی، همواره بدان توسل می‌جویند. در بیشتر پایگاه‌های اطلاع‌رسانی وهابی، پیوسته با این نوع جملات و عبارات شکاکانه تبلیغاتی مواجه می‌شوید: «بیش از یک میلیارد مسلمان با معتقدات شیعیان مخالفند»، و یا با القای شک و تردید در منابع و مصادر فکر شیعی می‌گویند: «منابع متقن تمام مذاهب اسلامی، یعنی قرآن و صحاح سته این ادعا (ادعای وهابیان) را تأیید می‌کنند، درحالی‌که شیعه هیچ دلیلی از قرآن و منابع سته به نفع ادعای خود ندارد.» این در حالی است که شیعیان برای اثبات عقاید خود، منابع و مستندات معتبری دارند و تقریباً همه اصول اعتقادی آنها توسط روایات موجود در منابع حدیثی اهل سنت تأیید شده است. برای مثال، اصل «امامت»، که از دید ایشان از جمله اعتقادات اختصاصی شیعیان است، به ادعای علامه

لايحبك الا مؤمن و لا يبغضك الا منافق»، حدیث جعلی «لا يبغض ابابكر و عمر مؤمن و لا يحبهما منافق» (حیدری، ۱۳۹۱، ص ۵۲) را جعل کردند. در هر حال، چاپ‌های جدید کتب صحیح بخاری، صحیح مسلم، مغنی ابن‌قدامة و ده‌ها کتاب حدیثی و تاریخی دیگر اگر با چاپ‌های پیشین این آثار مقایسه شود، عمق این فاجعه بزر فرهنگی به خوبی آشکار می‌گردد.

۳. یکسان‌سازی منابع اولیه اهل سنت: در سی سال اخیر، جنایت فرهنگی دیگری که در منابع دینی و روایی اهل سنت به وقوع پیوست، حذف و اصلاح روایاتی از کتاب صحیح مسلم بود که با صحیح بخاری ناهمخوانی داشت.

۴. برخوردهای گزینشی: از جمله اقدامات وهابیت، تقطیع و انتخاب گزینشی گزارش‌ها و مستندات تاریخی است، به گونه‌ای که معمولاً امکان شناسایی دقیق وقایع به خاطر بریده شدن از فضای کلی گزارش، وجود نداشته باشد، یا دست‌کم استعداد تفسیرپذیری متعدد آن افزایش یابد. تشخیص درست این وقایع تنها برای محققان و متخصصان آشنا به گزارش‌های تاریخی و روایی ممکن است. نمونه روشن آن دست‌کاری گزارش‌های ناظر به واقعه غدیر است. اخیراً نعمان آلوسی نیز با استناد به همین منطوق، تفسیر پدرش روح المعانی را دست‌کاری کرده است (کثیري، ۱۳۸۷، ص ۴۸۲).

۵. حذف اطلاعات ناهمسو با عقاید پذیرفته‌شده: از جمله اقدامات وهابیت، حذف اطلاعاتی از متون اصیل است که به نوعی، با عقاید پذیرفته‌شده آنها تعارض و ناهمسویی داشته باشد و این کار معمولاً به بهانه تلخیص صورت می‌گیرد (همان، ص ۴۸۳). این در حالی است که هدف اصلی آنها حذف اطلاعاتی است که وجود آنها را مایه شرمساری خود می‌دانند. یکی از نویسندگان آنها در توجیه این اقدام خائنانه می‌نویسد: «ستصبح الاحادیث

امینی، به بیش از ۱۱۰ تن از روایان مصادر اهل سنت مستند است (امینی، ۱۳۸۷، ج ۱، ص ۱۴۱-۱۴۴).

ج. تاکتیک «هجوم»

وهابیان همواره سعی دارند خود را در موضع تهاجمی قرار دهند. آنها به جای تلاش در جهت پاسخ‌دهی به ایرادات مخالفان و حل مسائل اختلافی خود طرح ایده می‌کنند، خود شبهه می‌کنند و خود نیز جهت‌گیرانه بدان جواب می‌دهند. وهابیان همواره سعی دارند به دیدگاه‌های مخالفان، ظالمانه هجوم ببرند و از تاکتیک «بگیر، که نگیرد» یا «بهترین دفاع، حمله است» بهره می‌گیرند. تاکتیک تهاجمی بیشتر با هدف نادیده انگاشتن مواضع مخالفان، مورد توجه قرار می‌گیرد (احمدی، ۱۳۸۸). آنها سعی می‌کنند در اصل ایده‌ها و دلایل مخالفان تردید ایجاد کنند و در صورت دعوت آنها به مناظره، به بهانه‌های واهی، حاضر به مناظره نمی‌شوند، و اگر هم به مناظره وارد شوند با هیاو، اصول و قواعد آن را نقض می‌کنند.

د. تاکتیک «منبع نقاب‌دار»

تاکتیک دیگر وهابیان استفاده از «منبع نقاب‌دار» است؛ به این صورت که برای طرح یک ادعا یا نقد نظر طرف مقابل، با برجسته‌سازی یک منبع مبهم پیچیده در نقاب و استناد بدان، سایر منابع را، که محل استناد طرف مقابل است، زیر سؤال برده، و بی اعتبار می‌سازند. برای مثال، اگر یک شیعه برای اثبات موضوع ادعایی یا اعتقاد خویش، ده‌ها دلیل متقن و محکم اقامه کند، طرف وهابی برای بی اعتبار کردن دلایل وی، ادعا می‌کند که منبع تمام این ادله کتاب ضعیف و مجهول فلان است. از این رو، کسانی که از اطلاعات تاریخی، حدیثی و رجالی قوی برخوردار نباشند، معمولاً در مقابل این «تاکتیک» مغلوب و خلع

سلاح می‌شوند. «اگر با هریک از وهابیان، از مفتی اعظم گرفته تا شاگرد محصل آنها بحث کنید، در مقابل هر روایتی که در حقانیت حضرت علی علیه السلام ارائه کنید، در جواب می‌گویند: ضعیف است! و به افراد خود می‌گویند: «تا مخالف شما بررسی سندی بکند، ما فکر دیگری می‌کنیم!» (احمدی، ۱۳۸۸). آنها همچنین ادعا می‌کنند که «از امامان شیعه هیچ کتاب فقهی در دست نیست و روایات متضاد و مختلف آنها نیز مثل کتب اربعه در قرون بعد، توسط دیگران جمع‌آوری شده‌اند» (همان). طبق شواهد، آنها از این تاکتیک، که مناسب‌ترین راه برای فرار از درگیر شدن در استدلال‌های طرف مقابل است، به خوبی و مکرر بهره می‌گیرند.

ه. محتوای دایمی یا مخدوش ساختن محتوا

عادت رایج وهابیان، حاشیه دادن و پیرایه بستن به حوادث تاریخی، سیاسی و اجتماعی با هدف مخدوش ساختن اصل وقوع و ماهیت و حقیقت آنهاست. آنها معمولاً در مقام توصیف رویدادهای سیاسی و تاریخی صدر اسلام، تصویری متفاوت از آنچه دیگران ادعا دارند و در منابع موجود ذکر شده است، به دست می‌دهند و بدین وسیله، سعی می‌کنند پیام مستفاد از آن واقعه را مشوش جلوه دهند. برای مثال، آنها در توضیح روایت معروف پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در وصف حضرت زهرا علیها السلام، یعنی ملازمت میان رضا و غضب حضرت حواء علیها السلام با رضا و غضب خداوند می‌گویند: علی می‌خواست با دختر ابوجهل ازدواج کند و این امر موجب ناراحتی فاطمه شد. هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آله از این موضوع مطلع شد به علی فرمود: اگر زهرا را اذیت کنی، خداوند را اذیت کرده‌ای! روشن است که این ادعا با آنچه در توضیح این واقعه ذکر شده چقدر متفاوت است. در حقیقت، محتوا و مضمون

فکر شیعی، برجسته‌سازی موضوع نه چندان جدی «تحریف قرآن» در برخی منابع شیعی است. آنها با تیرهای «درشت» چنین القامی‌کنند که شیعه قرآن موجود مورد اتفاق مسلمانان را قبول ندارد و به قرآن دیگری معتقد است، درحالی‌که ادعای تحریف قرآن صرفاً از سوی برخی محققان مطرح شده و مشهور علمای شیعه نظری خلاف آن دارند و خود قویاً به نقد و رد این ادعا پرداخته‌اند. وهابیان ضمن غفلت آگاهانه از دیدگاه مشهور شیعیان، همچنان اصرار دارند تا یک نظر شاذ و انحرافی را برجسته ساخته، به عنوان نظر قطعی شیعه معرفی کنند (احمدی، ۱۳۸۸). روشن است که این شگرد در صورت تکرار، می‌تواند خطرناک باشد (کاوایانی، ۱۳۸۷، ص ۱۳۹). وهابیان همچنین با تکرار واژگان «رافضی»، «مشرکان زمان»، «کافر»، «مجوس» و عناوین ناشایست دیگر، سعی دارند شیعه را در افکار عمومی جهان اسلام به عنوان یک جریان انحرافی معرفی کنند.

۳. تفسیر ناصواب باورهای دیگران

وهابیان ابتدا با استناد به مبانی و مفروضات اثبات‌نشده و ضعیف خود، برخی عقاید و باورهای شیعه را به غلط تفسیر کرده، سپس احکام مربوط به آن را علیه ایشان صادر می‌کنند. برای مثال، وهابیان توسل شیعیان به ائمه اطهار علیهم‌السلام و اولیای الهی را متضمن اعتقاد به الوهیت آنها پنداشته، آن را نوعی عبادت مشرکانه تلقی کرده‌اند: «کسانی که اولیاء الله را عبادت می‌کنند و آنان را شفیع قرار می‌دهند، به خداوند شرک می‌ورزند. آنان مشرکان زمان مایند» (پایگاه اطلاع‌رسانی ولی‌عصر، ۱۳۸۷). روشن است که این توسل در منطق شیعه نه عبادت آن ذوات مقدس است و نه مستلزم قول به الوهیت و استقلال آنها در مقابل خداوند. جالب اینکه غیر از وهابیت، هیچ‌یک از

حدیث حضرت رسول صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم که معرف مقام معنوی حضرت فاطمه علیها‌السلام است، به یک دعوای خانوادگی و واکنش نسبت به یک هووی محتمل و نیز اشتیاق حضرت علی علیه‌السلام به تجدیدفرش به‌رغم رضایت همسری مثل حضرت فاطمه علیها‌السلام، تنزل یافته است.

متن واقعی روایت این است: قال رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم: یا فاطمه، «ان الله یغضب لغضبک و یرضی لرضاک» (حیدری، ۱۳۹۱، ص ۱۲۳). صحیح بخاری در ذیل این روایت، ممانعت خلیفه اول از دادن فدک به حضرت زهرا علیها‌السلام را آورده است: «... فأبی ابوبکر أن یدفع الی فاطمة شیئا، فوجدت - غضبت - فاطمه علی ابی‌بکر فی ذلک فهجرته، فلم تکلمه حتی توفیت و عاشت بعد النبی ثلاثة اشهر. فلما توفیت دفنها زوجها علی علیه‌السلام لیلا و لم یؤذن بها ابابکر و صلی علیها...» (بخاری، ۱۴۰۷ق)؛ ابوبکر از دادن فدک به حضرت فاطمه علیها‌السلام امتناع کرد و این موجب عصبانیت حضرت و روی‌گردانی وی از ابوبکر شد و تا پایان عمر نیز با وی سخن نگفت. حضرت فاطمه بعد از ارتحال پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، سه ماه در قید حیات بود و بعد از مرگ نیز جنازه وی شبانه توسط همسرش علی علیه‌السلام دفن شد و به ابوبکر اجازه حضور و اقامه نماز داده نشد.

۴. برجسته‌سازی و بزرگ‌نمایی

تاکتیک دیگر وهابیان، که از قدیمی‌ترین تکنیک‌های رسانه‌ای است، «برجسته‌سازی» و «بزرگ‌نمایی» است. از این تاکتیک، در سطوح مختلف حزبی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و در مقام ایجاد و تشدید جنگ روانی علیه دشمن یا رقیب فراوان سود جسته می‌شود (کاوایانی، ۱۳۸۷، ص ۳۵۵). تحقیق انجام‌شده در بررسی قریب ۲۰ متن رسانه‌ای از پایگاه‌های اطلاع‌رسانی وهابی‌ها، نشان می‌دهد که تمرکز اصلی این گروه در مقام تخریب اصالت

است. متأسفانه وهابیان با انتشار این قبیل القانات، تا حدی در تحریک عوام اهل سنت علیه شیعیان موفق بوده‌اند.

ح. همگانی نمایاندن مرام فرقه‌ای خود

وهابیان با اعمال این تاکتیک، سعی دارند خود را نماینده فکری اکثریت مسلمانان، یعنی اهل سنت و جماعت معرفی کنند و آراء، عقاید و فتاوی خود را آراء و دیدگاه‌های مورد وفاق اهل سنت وانمود کنند. هدف وهابی، از اعمال این شگرد و این انتساب دروغین آن است که اولاً، زمینه پذیرش راحت دیدگاه خود توسط مخاطب ناآگاه را فراهم سازند. ثانیاً، خود را از ضرورت ارائه دلیل و اقامه استدلال برای قانع کردن مخاطب، معاف سازند. روشن است که مخاطب، ایده و فتوای منسوب به یک جمع پرشمار و دارای هویت تاریخی را راحت‌تر از ایده و مرام یک فرقه کوچک و مجهول‌الهویه می‌پذیرد (احمدی ۱۳۸۸). وهابیان، برای تثبیت این انتساب، از معرفی خود به عنوان «وهابی» پرهیز دارند و تقابل فکری خود با شیعه را همواره تحت عنوان «تقابل شیعه و سنی» معرفی می‌کنند. از دید وهابیان، دیوار اختلاف میان شیعه و سنی آنچنان بلند و عبورناپذیر است که هر ترندی برای تقریب میان آنها، لاجرم به شکست منجر خواهد شد.

ط. سندسازی دروغین برای پنداشت‌های خود

وهابیان با هدف کنترل ذهن و اقتناع هوشمندانه مخاطب، سعی می‌کنند برای دعاوی خود، شواهدی هرچند ضعیف از مآثورات حدیثی و تاریخی با تفسیرهای غالباً جهت‌گیرانه دست و پا کنند و چنین می‌نمایند که رأی و نظر آنها کاملاً مؤید به شواهد و مستندات معتبر است. در مقابل، رأی و ادعای مخالف آنها، یعنی شیعه فاقد سندیت است. برای مثال، وهابیت برای کاستن فضایل حضرت

مذاهب اسلامی، احترام و عرض ادب و درخواست دعا از محضر اولیای الهی را عبادت نمی‌داند (سبحانی، ۱۴۱۴ق، ص ۲۸۳). وهابیت ادعا می‌کند که شیعیان بر خلاف امت اسلام، امامان خود را در علم و دانش و مقام مرتبه برتر از رسول خدا ﷺ می‌پندارند و برای آن مستنداتی ادعا می‌کنند (پایگاه اطلاع‌رسانی مهدی‌پرس، ۱۳۹۴)، یا ادعا می‌کند که امامیه معتقد است: پیامبر به هنگام رحلت، قصد داشت درباره خلافت علی علیه السلام چیزی بنویسد، اما ننوشت. این در صورتی است که هیچ‌یک از این دعاوی با آنچه شیعه مطرح می‌کند، انطباق کامل ندارد. از دید وهابیان، واقعه غدیر نیز برخلاف آنچه شیعیان ادعا می‌کنند، یک امر کاملاً شخصی بوده که به سبب بروز برخی اختلافات میان حضرت علی علیه السلام با تعدادی از اهالی یمن، به وقوع پیوسته است (علاء‌المحدثین، ۱۳۹۱). وهابیان همچنین در نقد دیدگاه شیعه مبنی بر انتصاب امامت حضرت علی علیه السلام و واقعه غدیر به فرمان خداوند و انتخاب پیامبر ﷺ، به نامه‌ای از خود امام علی علیه السلام استناد می‌کنند که خطاب به معاویه نوشتند: «گروهی که با ابوبکر و عمر و عثمان بیعت کردند، به همان طریق، با من نیز بیعت کردند» (نهج البلاغه، ۱۳۷۹، نامه ششم) یعنی: انتخاب حضرت علی علیه السلام نیز مثل سایر خلفا، شورایی بوده است. روشن است که در این اتهامات، همواره چنین وانمود می‌شود که اولاً، شیعه فرقه‌ای ساختگی است و جزئی از امت اسلام شمرده نمی‌شود. ثانیاً، منابع فکری مورد استناد آن تماماً ساختگی و مجعول است. ثالثاً، عقاید و باورهایش انحرافی بوده و مخالف با باورداشت‌های جمعی مسلمانان است. رابعاً باورداشت‌های آن با هیچ‌یک از معیارهای پذیرفته‌شده اهل علم و تحقیق توجیه‌پذیر نیست. خامساً، قصد شیعیان از این تکرورهای، اخلال در اتحاد و یکپارچگی امت اسلامی

حمایت‌های همه‌جانبه اقتصادی، سیاسی و رسانه‌ای ارتجاع عرب و غول‌های نفتی منطقه برخوردار است. هزاران مدرسه، دانشگاه، مسجد، نهاد فرهنگی، مرکز انتشاراتی، شبکه ماهواره‌ای، پایگاه‌های اطلاع‌رسانی با مشارکت صدها هزار مبلغ روحانی و عوامل انسانی مجرب برای پیشبرد اهداف خود در سراسر جهان تدارک دیده است. خصومت با شیعه را به بالاترین سطح ممکن رسانده است. ده‌ها گروه تروریستی خشن و خونخوار همچون «القاعده»، «داعش» و «بوکو حرام» را برای بحران‌آفرینی و ایجاد ترس و ارعاب در جهان اسلام، در بالاترین سطح ممکن تجهیز و مسلح کرده است. با چنین وضعیتی، که هر روزه بر وخامت آن نیز افزوده می‌شود، جهان روی آسایش و آرامش نخواهد دید (کثیری، ۱۳۸۷، ص ۵۱۵). آنها چهره اسلام را در جهان کریه نمایانده و جو اسلام‌هراسی و شیعه‌هراسی سنگینی را با کمک برخی دولت‌های غربی در جهان به وجود آورده‌اند. با این فعالیت‌های گسترده و پرحجم فرهنگی و رسانه‌ای، بسیار سخت و بلکه محال است که جهان در آینده بتواند خود را از قید و بند مفاهیم القای ایشان آزاد سازد (هرسیج، ۱۳۹۲، ص ۲۴۳). وهابیان با سوءاستفاده از جهل اکثریت جهان اسلام از آموزه‌ها، اهداف و اقدامات خود و نیز با بهانه‌هایی که برخی از شیعیان عامی و افراطی با اقدامات ناشیانه خود به دست ایشان می‌دهند، جهان اسلام را عرصه تاخت و تاز، کینه‌ورزی و دشمن‌ستیزی خود قرار داده‌اند. اقدامات خصمانه ایشان موجب شده است تا عملاً امکان تبلیغ آموزه‌های ناب اسلامی و شیعی در جهان با محدودیت‌های جدی مواجه شود. بی‌شک، «اگر با آنها مقابله نشود، آنها صدمات و ضربات بیشتری به دنیای اسلام خواهند زد» (مقام معظم رهبری، ۹۳/۲/۲۱). انتظار بحق از همه موالیان و علاقه‌مندان به اسلام اصیل

علی علیه السلام و قرار دادن آن حضرت در ردیف سایر صحابه و نقد دیدگاه شیعه در این خصوص، مدعی است: «اگر چنین نیست، چرا امیرالمؤمنین علی علیه السلام خود با عصبانیت بر منبر کوفه مشت می‌کوبد و می‌گوید: «به من خبر رسیده که گویا عده‌ای مرا از ابوبکر و عمر برتر می‌دانند! اگر کسی چنین ادعایی کند، افترا بسته است و باید بر او حد افترا جاری شود» (درویش، ۲۰۱۶، ص ۱۲) (این کتاب از سوی آیت‌الله سبحانی نقد شده است. ر.ک: سبحانی، ۱۳۸۵). آنها با این تکنیک، از یک‌سو، سعی دارند ادعای ضعیف و معقول خود را مستند بنمایانند، و از سوی دیگر، برتری و موقعیت برجسته و بلامنازع حضرت علی علیه السلام در جامعه اسلامی را مورد مناقشه و تردید قرار دهند (برای اطلاع از جایگاه حضرت علی، ر.ک: موسوی، ۱۴۲۶ق؛ طبسی، ۱۳۸۹، ص ۵۴-۵۶).

۵. داستان سرایی

وهابیت گاه برای اقناع مخاطب، برخی حوادث و وقایع تاریخی مهم را به صورتی داستان‌گونه، همراه با حواشی انحرافی روایت می‌کند تا هم قضیه را طبیعی و عادی بنماید و هم مطالعه آن را برای خواننده جالب و جاذب سازد. برخی از رویدادهای تاریخی معرف جایگاه برتر حضرت علی علیه السلام نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و سایر بزرگان صدر اسلام و نیز اصل واقعه «غدیر» در برخی منابع وهابی مشمول این شگرد شده است (ر.ک: قلمداران، ۱۳۸۸، ص ۲۲). برای کتابچه، رده‌ای تحت عنوان «خلافت علی علیه السلام و اثبات آن» نوشته شده است (ر.ک: پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه).

راهکارها و راهبردهای مقابله با اقدامات وهابیت

وهابیت گستره تبلیغات و اقدامات مرامی خود را جهانی ساخته و از پشتیبانی تمام‌عیار استکبار جهانی و

که به لحاظ مذهبی تمایل چندانی به وهابیت و تأیید سیاست‌های آن ندارند؛

۹. فعال‌سازی حداکثری دستگاه دیپلماسی کشور (وزارت خارجه) با هدف تقویت روابط فرهنگی و ایدئولوژیک با جهان اسلام و افشای توطئه‌های فرهنگی وهابیت و دخالت آن در اقدامات تروریستی؛

۱۰. تعامل با وهابیت میانه‌رو و مخالف آل‌سعود (بر آگاهان پوشیده نیست که در سال‌های اخیر، در میان وهابیت شکاف‌ها و اختلاف‌نظرهای جدی بروز کرده است).

۱۱. برگزاری نشست‌ها و همایش‌های علمی موسمی با همکاری دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه سایر کشورهای اسلامی با هدف روشن ساختن افکار عمومی در خصوص عقاید و باورهای شیعی و اقدامات تبلیغی آن؛

۱۲. بهره‌گیری حداکثری از فرصت حج و ظرفیت‌های تبلیغی آن، به‌ویژه از طریق فعال‌سازی روحانیان و نیروهای تبلیغی کاروان‌ها؛

۱۳. تولید و توزیع آثار علمی و محصولات فرهنگی متنوع و چندزبانه متناسب با نیاز مخاطبان در کشورهای هدف در جهت نقد عقاید و اندیشه‌های وهابیت و گروه‌های تکفیری.

نتیجه‌گیری

وهابیت اینک نه صرفاً یک جریان فکری - اعتقادی یا یک فرقه مذهبی - تاریخی، بلکه بیشتر به عنوان یک ایدئولوژی سیاسی - مذهبی دارای موضع تهاجمی و تخریبی علیه تمامیت اسلام، به‌ویژه شیعه، به حساب می‌آید. این نوشتار کوشید تا به قدر مجال، بخشی از اقدامات فرقه مذکور در تحریف و تصحیف منابع دینی و میراث مکتوب اسلامی، و سیاست‌های تبلیغی مخرب آن از طریق فناوری‌های رسانه‌ای نوین را واکاوی و تحلیل

این است که با این مانع جدی در مسیر پیشرفت اهداف و آرمان‌های تعالی‌بخش اسلام با هر ابزار ممکن فکری، فرهنگی، رسانه‌ای، تبلیغی، سیاسی، اقتصادی و نظامی مقابله کنند.

در ادامه، به اختصار، به برخی از اقدامات بایسته در جهت مقابله با این جریان اشاره می‌شود:

۱. تلاش در جهت برجسته‌سازی مرز میان اهل سنت و وهابیت و تمایز آنها از فرقه‌های اسلامی شناخته‌شده؛ بی‌شک، وهابیت نماینده فکری همه فرق اهل سنت نیست.

۲. طرح عقاید و باورداشت‌های معقول و منطقی شیعه و برجسته‌سازی عقلانیت شیعی، اجتناب از توهین و تمسخر نمادهای محترم اهل سنت و متقابلاً نقد جدی اندیشه‌ها و عملکردهای شیعیان افراطی؛

۳. پاسخ صریح، قاطع و هم‌اندیشانه علمای شیعه به شبهات وهابیت (ضرورت تدوین منشور جهانی برای معرفی عقاید و ارزش‌های شیعی)؛

۴. مبارزه قاطع علمی و اتخاذ موضع تهاجمی علیه آموزه‌ها و عقاید ضعیف و مجعول وهابیت، به‌ویژه از طریق گفت‌وگو، نشست‌های علمی و انتشار آثار علمی متقن و روشنگر؛

۵. برقراری تعامل علمی گسترده با مراکز فکری و حوزه‌های علمی جهان اهل سنت و علمای برجسته آنها و رونق‌بخشی به موضوع تقریب بین مذاهب اسلامی؛

۶. گسترش کمی و کیفی فعالیت‌های رسانه‌ای (به‌ویژه رسانه‌های جهان‌گستر و چندزبانه و شبکه‌های برون‌مرزی) و حمایت از رسانه‌های هم‌نوا در سایر کشورها؛

۷. پرهیز از بازخوانی اختلافات تاریخی شیعه و سنی و دامن زدن به آنها؛

۸. افزایش مناسبات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ارتباطی با کشورهای اسلامی میانه‌رو، به‌ویژه کشورهای

اختلافات تاریخی شیعه و سنی و دامن زدن به آنها؛ افزایش مناسبات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ارتباطی با کشورهای اسلامی میانه‌رو، به‌ویژه کشورهایی که به لحاظ مذهبی تمایل چندانی به وهابیت و تأیید سیاست‌های آن ندارند؛ فعال‌سازی حداکثری دستگاه دیپلماسی کشور (وزارت خارجه) با هدف تقویت روابط فرهنگی و ایدئولوژیک با جهان اسلام و افشای توطئه‌های فرهنگی وهابیت و دخالت آن در اقدامات تروریستی؛ تعامل با وهابیت میانه‌رو و مخالف با آل سعود؛ برگزاری نشست‌ها و همایش‌های علمی موسمی با همکاری دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه سایر کشورهای اسلامی با هدف تنویر افکار عمومی در خصوص عقاید و باورهای شیعی و اقدامات تبلیغی آن؛ بهره‌گیری حداکثری از فرصت حج و ظرفیت‌های تبلیغی آن، به‌ویژه از طریق فعال‌سازی روحانیان و نیروهای تبلیغی کاروان‌ها؛ تولید و توزیع آثار علمی و محصولات فرهنگی متنوع و چندزبانه متناسب با نیاز مخاطبان در کشورهای هدف در جهت نقد عقاید و اندیشه‌های وهابیت و گروه‌های تکفیری.

کند. برجسته‌سازی سیاست‌ها، تاکتیک‌ها و شگردهای تبلیغی - تخریبی وهابیت در فضای حقیقی و مجازی در زمینه مخدوش ساختن منابع اصیل تاریخی - حدیثی اسلام، اشاعه تلقی‌ها و تفسیرهای سوگیرانه و فرقه‌ای به عنوان اندیشه مورد وفاق علمای اسلام، تشدید و تعمیق منازعات فرقه‌ای، مشوه نمایاندن تصویر مذهبی و تاریخی شیعه در افکار عمومی مسلمانان و جهان، مقابله با روند رو به رشد انقلاب اسلامی، و به انحراف کشاندن جریان بیداری اسلامی محورهای اساسی این مطالعه به‌شمار می‌آید. در پایان نیز با عطف توجه به یافته‌های پژوهشی و تجربه‌های تبلیغی، ضرورت اجرای برخی سیاست‌های عملی در جهت مقابله با این جریان تهاجمی گوشزد شد. برای نمونه: تلاش در جهت برجسته‌سازی مرز میان اهل سنت و وهابیت و تمایز آنها از فرقه‌های اسلامی شناخته شده؛ طرح عقاید و باورداشت‌های معقول و منطقی شیعه و برجسته‌سازی عقلانیت شیعی؛ اجتناب از توهین و تمسخر نمادهای محترم اهل سنت و متقابلاً نقد جدی اندیشه‌ها و عملکردهای شیعیان افراطی؛ پاسخ صریح، قاطع و هم‌اندیشه‌ای علمای شیعه به شبهات وهابیت (ضرورت تدوین منشور جهانی برای معرفی عقاید و ارزش‌های شیعی)؛ مبارزه قاطع علمی و اتخاذ موضع تهاجمی علیه آموزه‌ها و عقاید ضعیف و مجعول وهابیت، به‌ویژه از طریق گفت‌وگو، نشست‌های علمی و انتشار آثار علمی متقن و روشنگر؛ برقراری تعامل علمی گسترده با مراکز فکری و حوزه‌های علمی جهان اهل سنت و علمای برجسته آنها و رونق‌بخشی به موضوع تقریب بین مذاهب اسلامی؛ گسترش کمی و کیفی فعالیت‌های رسانه‌ای (به‌ویژه رسانه‌های جهان‌گستر و چندزبانه و شبکه‌های برون‌مرزی) و حمایت از رسانه‌های هم‌نوا در سایر کشورها؛ پرهیز از بازخوانی

منابع .....

- قم، المجمع العالمي لاهل البيت.
پاک آئین، محسن، ۱۳۹۴، «ایران، مصر و اندیشه تقریب»، در:
www.bashgah.net
پایگاه اطلاع رسانی حوزه: www.hawzah.net
پایگاه اطلاع رسانی مهدی پوس، ۱۳۹۴، http://mahdi.cc/fa/news
ترمذی، محمد بن عیسی، ۱۳۸۱ق، **الجامع الصحیح و هو سنن ترمذی**، احمد محمدشاکر، بیروت، دار احیاء التراث العربی.
جعفری، عباس، ۱۳۸۳، «فرقه وهابیت و عملکرد آن در تاریخ معاصر»، معرفت، ش ۵۲، ص ۹۸۹۰.
جمعی از اندیشمندان، ۱۳۸۵، **مسلمانان در کشورهای غیر اسلامی**، مجموعه مقالات، تهران، مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی.
جهود خادم الحرمين الشريفين الملك فهد بن عبدالعزيز في دعم الأقليات المسلمة، ۱۴۲۳ق، ریاض، وزارة الشؤون الإسلامية و الأوقاف و الدعوة و الإرشاد.
حراعلمی، محمد بن حسن، ۱۴۰۳ق، **وسائل الشیعه**، بیروت، دار احیاء التراث العربی.
حسینی عاملی، محسن امین، ۱۴۱۵ق، **کشف الارتیاب فی اتباع محمدین عبدالوهاب**، قم، المجمع العالمي لاهل البيت.
حسینی قزوینی، سید محمد، ۱۳۸۷، **وهابیت از منظر عقل و شرع**، چ سوم، قم، مؤسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر (عج).
حیدری، سید کمال، ۱۳۹۱، **وهابیت استمرار فکر امویان**، مشهد، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی.
خوئی، سید ابوالقاسم، ۱۴۰۱ق، **البيان فی تفسیر القرآن**، تهران، الزهراء.
درویش، صالح بن عبداللّه، ۲۰۱۶، **وحدت و شفقت بین صحابه و آل البيت علیهم السلام**، ترجمه عبداللّه حیدری، در:
www.aqeedeh.com
رضوان طلب، محمدرضا، ۱۳۸۵، **مسلمانان در کشورهای فرانسه زبان**، تهران، مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی.
رضوانی، علی اصغر، ۱۳۸۴، **سلفی گری (وهابیت) و پاسخ به شبهات**، قم، مسجد مقدس جمکران.
زحیلی، وهبه، ۱۳۶۲ق، **آثار الحرب فی الفقه الاسلامی دراسه مقارنه**، بیروت، دارالفکر.
زینی دحلان، شافعی، بی تا، بی تا، **الدرر السنیة فی الرد علی الوهابیه**، بی جا، بی تا.
- نهج البلاغه**، ۱۳۷۹، ترجمه محمد دشتی، قم، مشرقین.
ابن تیمیه، عبدالحلیم، ۱۴۱۶ق، **مجموع الفتاوی**، جمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف، المدينة النبویه، المملكة العربیة السعودیة.
—، ۱۴۲۱ق، **مجموعه الفتاوی**، عامر جزار و انور باز، ج دوم، بیروت، دارالوفاء.
ابن حنبل، احمد بن محمد، بی تا، **المسند**، بیروت، دارالصادر.
ابن عساکر، علی بن حسن، ۱۳۴۷ق، **تبیین کذب المفتری فی ما نسب الی الامام ابی الحسن العشری**، دمشق، مکتبة القدسی.
ابوری، محمود، ۱۳۸۶ق، **اضوا علی السنة المحمدیة**، بیروت، دارالکتب الاسلامیة.
احمدی، رشاد، ۱۳۸۸، «شگردهای تبلیغات رسانهای وهابیت»، **پیام مبلغ**، ش ۳، ص ۷۱-۹۶.
اخوان، مسعود، ۱۳۹۲، «رایزن ایران در فرانسه»، گزارش ارسالی رایزن فرهنگی جمهوری اسلامی در فرانسه به جامعه المصطفی العالمیه، ثبت شده در بولتن داخلی جامعه المصطفی العالمیه، ش ۳، ص ۲۱-۲۷.
اسکندری، حسن، ۱۳۹۲، «سازمان کنفرانس اسلامی و نقش آن در گسترش وهابیت»، **سراج منیر**، ش ۲، ص ۷۱-۸۴.
افشاگری ویکی لیکس، ۱۳۹۴، http://rah-nama.ir
المملكة العربیة السعودیة و منظمة المؤتمر الاسلامی دعم متواصل و تطور مشهود، ۱۴۳۲ق، مقدمه کتاب، جده، إدارة الإعلام بالأمانة العامة لمنظمة المؤتمر الاسلامی.
امینی نجفی، عبدالحسین، ۱۳۸۷، **الغدیر**، تهران، بنیاد بعثت.
انواری، جعفر، ۱۳۸۴، **انگاره های تحریف قرآن**، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام.
بخاری، محمد بن اسماعیل، ۱۴۰۷ق، **صحیح البخاری**، تحقیق قاسم الشماعی، بیروت، دارالقلم.
بخشی، مصطفی، ۱۳۸۶، **وهابیت ضلع سوم مثلث جنگ، حمایت**، در: www.irdc.ir/fa/content
بلاغی، محمدجواد، ۱۴۲۰ق، **آلاء الرحمن فی تفسیر القرآن**، بیروت، البعثه.
بن باز، عبدالعزیز، ۱۴۲۸ق، **مجموع فتاوی و مقالات متنوعه**، ریاض، دار اصدا المجتمع.
بیاتی، صباح علی، ۱۴۲۶ق، **التبرک (فی رحاب اهل البيت)**، ش ۳۵،

- محمدی، منوچهر، ۱۳۸۱، *انقلاب اسلامی زمینه‌ها و پیامدها*، قم، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها.
- مسلم، ابراهیم، ۱۴۲۳ق، *الملك فهد مسيرة التنمية*، قاهره، الدار الثقافیه للنشر.
- مسلم نیشابوری، ابوالحسن، ۱۳۷۷ق، *صحیح مسلم*، بیروت، دارالفکر.
- مصری، احمد امین، بی‌تا، *ضحی الاسلام*، بیروت، دارالکتب العلمیه.
- مطلبی، ابوالحسن، ۱۳۸۳، «تبلیغات و هابیت»، *مبلغان*، ش ۵۶، ص ۱۲۶-۱۴۰.
- مطهری، مرتضی، ۱۳۴۰، *روحانیت و مشکل اساسی در سازمان روحانیت و مرجعیت*، تهران، شرکت سهامی انتشار.
- معرفت، محمد هادی، ۱۴۱۳ق، *صیانة القرآن من التحریف*، قم، جامعه مدرسین.
- مغامسی، سعید، ۱۴۲۸ق، *تعلیم ابناء المسلمین من خلال منح الدارسه*، مجموعه مقالات المملکه العربیه السعودیه دارة الملك عبدالعزیز، ریاض.
- مغنیه، محمد جواد، ۱۴۲۵ق، *تجارب محمد جواد مغنیه*، تهران، انوارالهدی.
- ، ۱۹۸۳ق، *هذه هي الوهابیه*، بیروت، دارالجواد.
- مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۲/۲۱، در دیدار نخست‌وزیر پاکستان.
- ، ۱۳۹۳/۷/۳، سخنرانی در جمع سفرا و مہمانان داخلی و خارجی به مناسبت عید مبعث.
- مک‌کویل، دنیس، ۱۳۸۵، *درآمدی بر نظریه ارتباطات جمعی*، ترجمه حسین اجاللی، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ای.
- موسوی خمینی، روح‌الله، بی‌تا، *تہذیب‌الاصول*، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیہ السلام.
- موسوی، سید عبدالرحیم، ۱۴۲۶ق، *فی رحاب اہل البیت*، قم، المجمع العالمی لاهل البیت.
- هرسیج، حسین، ۱۳۹۲، *چالش‌های و هابیت ایران، جهان اسلام و غرب*، تهران، دانشگاه امام صادق علیہ السلام و پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات.
- سیحانی، جعفر، ۱۳۸۰، *سیمای فرزنانگان*، قم، مؤسسه امام صادق علیہ السلام.
- ، ۱۴۲۰ق، *بحوث فی الملل و النحل*، چ پنجم، قم، مؤسسه النشر الاسلامی.
- ، ۱۴۱۴ق، *بحوث فی الملل و النحل*، چ دوم، قم، مؤسسه النشر الاسلامی.
- ، ۱۳۸۵، *نقد کتاب وحدت و شفقت صحابه و اہل بیت با یکدیگر*، تهران، مشعر.
- سعید، ادوارد، ۱۳۷۹، *اسلام رسانه‌ها*، ترجمه اکبر افسری، تهران، توس.
- ضابط، حیدر رضا، ۱۳۸۱، «نگاهی به جریان نوظهور صهیونیسم مسیحی در پروتستانیسم»، *مشکوٰۃ*، ش ۷۴-۷۵، ص ۹۶-۱۰۸.
- طیسی، نجم‌الدین، ۱۳۸۹، *سلفیان باورها و کارکردها*، قم، دلیل ما.
- ، ۱۳۹۲، *شناخت و هابیت*، چ دوم، قم، دلیل ما.
- عبدالوہاب، محمد بن، ۱۴۱۸ق، *کشف الشبهات*، ریاض، وزارة الشؤون الاسلامیہ و الاوقاف و الدعوة و الارشاد.
- عسکری، سید مرتضی، ۱۴۱۲ق، *معالم المدرستین*، چ چهارم، تهران، المجمع العلمی الاسلامی.
- علاء‌المحدثین، جواد، ۱۳۹۱، «تلاش نافرجام در انکار نصب امام از یمن تا غدیر»، *امامت پژوهی*، سال دوم، ش ۵، ص ۲۵۵-۲۸۶.
- فرهنگی، علی‌اکبر، ۱۳۸۴، *ارتباطات انسانی*، تهران، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا.
- قرطبی مالکی، احمد بن محمد، ۱۴۲۷ق، *الجامع لاحکام القرآن*، بیروت، المكتبة العسکریہ.
- قلمداران، حیدر علی، ۱۳۸۸، *امامت و خلافت*، تهران، حقیقت.
- کاوایانی، محمد، ۱۳۸۷، *روان‌شناسی و تبلیغات با تأکید بر تبلیغ دینی*، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- کثیری، سید محمد، ۱۳۸۷، *السلفیہ بین اہل السنہ و الامامیہ*، قم، مؤسسه دائره‌المعارف الفقه الاسلامی.
- کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۴۰۵ق، *الاصول من الکافی*، بیروت، دارالاضواء.
- کورتین، وینزر، ۱۳۹۲، «وهابیت معمای یک ایدئولوژی بسته»، ترجمه مرکز تحقیقات حج، در: www.ghbook.ir
- مایرز، گیل ای، ۱۳۸۳، *پویایی ارتباط انسانی*، ترجمه حوا صابر آملی، تهران، دانشکده صداوسیما.